

SES EĞİTİMİNDE ARTİKÜLASYON MEKANİĞİ*

Dr. Nilgün SAZAK
AİBÜ Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Müzik Öğretmenliği A.D.

ÖZET

Bu çalışma, artikülasyon ve artikülasyon Mekanliğini incelemek amacıyla yapılmıştır. Artikülasyon kavramı tanımlanıp, artikülasyonu oluşturan bölgeler incelenmiştir. Sesli ve sessiz fonemlerin oluştuğu bölgeler Türkçe fonetik yapısına uygun şekilde belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Artikülasyon, Artikülasyon Mekanığı, Vokal, Konson.

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the articulation and the mechanics of articulation. In this study, the concept of articulation is described and the parts which the articulation is composed of are investigated. In addition, the parts in which vocal and consonant phonemes occur are determined in line with the structure of Turkish phonetic.

Key words: Articulation, the mechanics of articulation, vocal, consonant.

GİRİŞ

Ses, bireyin doğumundan itibaren kullandığı ilk müzikal enstrümandır. Kişi; duygularını, isteklerini, davranışlarını sesiyle anlatır, sesiyle iletişim kurar. Mesleki Müzik Eğitimi veren kurumlarda ses; ses eğitiminin amaç ilke ve yöntemlerine göre biçimlendirilir, eğitilir. Akciğerlerden gönderilen hava ses tellerini titreştirerek, artikülasyon mekaniğı adı verilen dilden dudaklara kadar giden kaslarda şekillenip, vokal ve konsonları oluşturur. Ses eğitiminin temelini oluşturan vokal ve konsonlar birleşip sözcükleri meydana getirir. Sözcüklerde ezgilerle birleşip şarkıları, liedleri, ariaları

* Bu Çalışma Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde Yapılan "Ses Eğitimi Tekniklerinin Artikülasyon Mekanığına ve Türkçe Fonetige Uygunluğunun İncelenmesi" Konulu Doktora Tezine Dayanmıştır.

oluşturur. Ses eğitiminde araç olarak kullanılan şarkıların sözlerinin anlaşılabilirliği, artikülasyon mekaniğinin bir engelle karşılaşmadan doğru bir şekilde çalışmasıyla sağlanır. Engel olarak belirtilen; yöresel şive farklılıkları, anatomik yapıdan meydana gelen eksikliklerdir. Vokal ve konsonların oluşmasını ve anlaşılabilirliğini sağlayan kaslardan bahsetmeden önce artikülasyon kavramı üzerinde durmak gerekir.

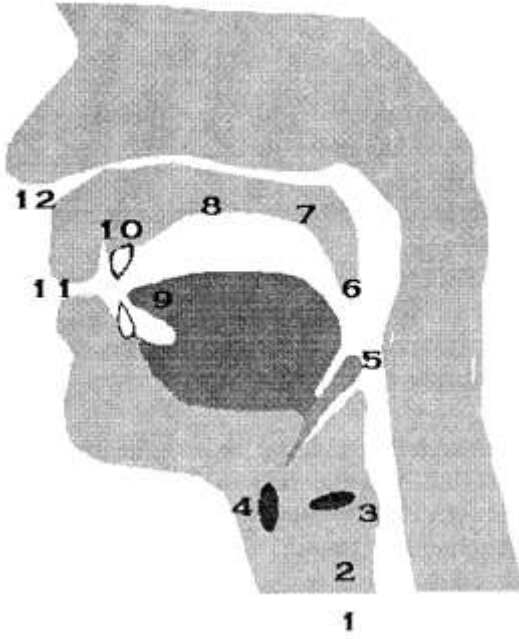
Artikülasyon

Artikülasyon; Garretson'a (1993) göre "Anlaşılır seslerin oluşturulmasında artikülasyon organlarının fiziksel ayarlama faaliyeti" olarak tanımlanmaktadır. Eğüz (1980) ise artikülasyonu "boğumlama" olarak tanımlamıştır. Boğumlama kelimesi net bir tanım oluşturmamakla birlikte, sesin olduğu yolda, kasların sıkılıp gevşetilmesi şeklinde bir yorumu da arkasında getirmektedir. Belgin'in (1996) tanımıyla "ekleme" kelimesi artikülasyonu daha net bir şekilde açıklamaktadır. Ekleme olayında artikülasyonu sağlayan kasların birbirleriyle etkileşerek sesi oluşturdukları düşünülmektedir.

Artikülasyon Mekaniği

"Artikülasyon bölgeleri olan; dil, diş, damak, yanaklar, alveoller, dudakların devinimleriyle oluşan işleyiş" (Belgin, 1996) olarak tanımlanmaktadır.

"Bu basitleştirilmiş diyagram sesi meydana getirmeyi içermek için çok küçüktür ama (1) akciğerler ve diyafram, ses performansı için hayati öneme sahip olan nefes kontrolü için kullanılmaktadır. Hava buradan (4) gırtlak içerisindeki nefes borusunun (2) içinden ve vokal kıvrımların (3) ses tellerinin üzerinden geçer. Kıvrımlar düz bir şekilde uzandığında hiçbir ses meydana gelmez, fakat kıvrımlar gerildiğinde oradan geçen hava, onları titreştirir. Hava daha sonra nefes borusunun ağzından (glottis) ve (5) gırtlak kapağından (epiglottis) geçerek ağıza gider. Ağız, bir boşluk olup, şekli belli bazı organların pozisyonuna bağlı olarak değişebilir. Ağız yeniden şekil alabilmesi yalnız başına üretilmekte olan sesin tonunu değiştirebilir. Aynı organların bazıları da, konuşma yapmak için birlikte giden spesifik sesleri artiküle edebilirler. Bunlar; küçük dilin (6), yumuşak damağın (7) hareket ettirilebilir uzantısını, sert damak (8) ve dişler (10) gibi sabit parçaları ve elbette dili (9) ve dudakları (11) içermektedir. Burun (12), burun aralığı ve sinüsler yalnızca nefes kontrolü için değil, vokal rezonans için de önemlidir."

Şekil 1. Sesin meydana gelişini gösteren diyagram

Sesin meydana gelişini gösteren bu diyagrama bakıldığında baştan na kadar sesin oluşumu gözler önüne serilmiştir.

“Artikülasyon organları, konuşmanın özel gayelerine uyarlanan ğneme ve yutma organlarıdır. Dudaklar, dişler, diş etleri, çeneler, dil, sert : yumuşak damaklar sesli ve sessiz harflerin artikülasyonunda hep birlikte taklaşa çalışırlar. Bu yapıların göreceli pozisyonlarındaki değişmelerin bep olduğu ağız boşluğunun genişlik ve biçimindeki değişimler, rbirinden açıkça ayırt edilebilen karmaşık ses dalgalarından oluşan sesleri etir ve konuşulan dilin sesli harf ve sessiz harf fonemlerini kompose eder. ekans farklılıkları konuşma seslerinin fiziksel doğasının temel irakteristikleridir. Bu frekans karakteristikleri tamamiyle artikülasyon ganlarının, sesle ifade edilmeyen seslerde sıkıştırılmış havaya, ses ile ifade lilen seslerde ise titreşim yapan havaya ilişkin olarak konumlanmasına ıgımlıdır.” (Greene,1964)

“Artikülatör (eklemleyici) sistemin beş ayrı eklemleme (artikülasyon) şlgesi vardır.

. Sazak

1. Labial bölge: (dudak bölgesi) İki dudak arası ya da dudak ve diş ilişkisiyle oluşur
B P M V F
2. Linguo-Dental bölge: (dil-diş bölgesi) Alt dudakla üst dişler arasında eklemleme ile oluşur.
D T C Ç S Ş S N
3. Palatal bölge: (damak bölgesi) Sert damağın orta bölümünde oluşur.
L R K G
4. Dorsofaucial bölge: (dil kökü ile farenksin arka duvarı arası) Arapça'daki "h" ve Almanca "x" sesi.
5. Larengeal bölge: Ses tellerinin orta kısmından çıkan "h" sesi bu bölgede oluşur.

Her artikülasyon bölgesi birkaç tip sesi oluşturur.

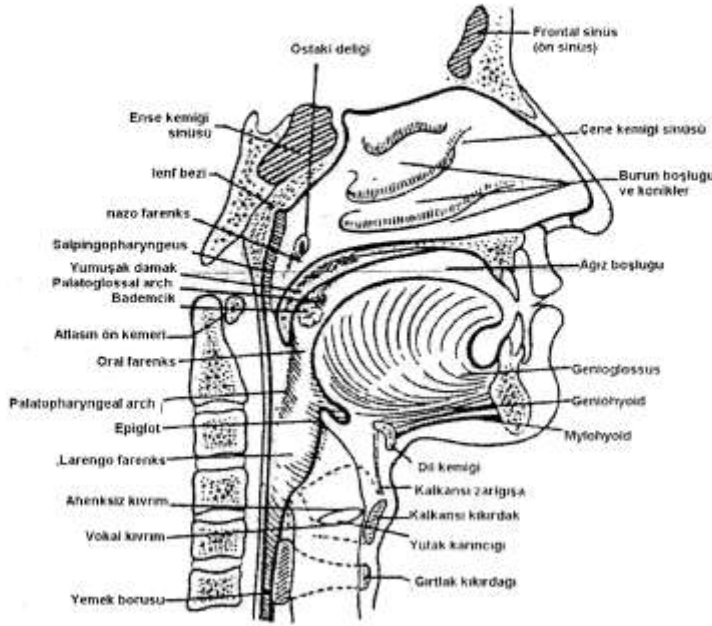
1. Plossivler: (b,p) Havanın patlamalı bir şekilde çıkışı ile oluşurlar.
2. Frikatifler: (f,v) Dar bir geçitten çıkarılan hava sürtünme sesidir.
3. Nazal rezonantlar: (m,n,d) Ses yumuşak damaktan burun pasajına doğru geçerek, burun rezonansını oluşturur.
4. Semivowels: (Yarımsesliler l,r,w) Dil ucunun hava akımını kesmesiyle oluşur.
5. Tremola ve titreşim sesi (r): Artikülasyon bölgesinin hızlı bir şekilde açılıp kapanması sonucu oluşur.
6. Sibilant sesler: Islığı andıran havanın sızması ile oluşan seslerdir.
(s,z) "(Çevik, 1997)

Artikülasyon mekaniğini oluşturan ses organlarının özellikleri ve apıları Şekil 2'deki sagittal görünüm yardımıyla aşağıda açıklanmıştır.

es Organları

A. Oynak Ses Organları

1. Ses Telleri "Ses telleri yapısal olarak, soluk verirken ses çıkarabilme özelliğine sahiptirler. Serbest kenarlarından aşağıya doğru bir eğim vardır ve bu eğim ses tellerinin birleşmeleri sırasında havanın soluk alıp verme sırasındaki birleşme noktasına geçişi kolaylaştırır." (Ömür, 2001)

Şekil 2. Artikülasyon, rezonans ve seslenim organlarının göreceli pozisyonlarını göstermek için burun, ağız,yutak ve gırtlak boyunca sagital bölüm

Daha basit bir ifadeyle; ses telleri, thyroarytenoid ve crico-thyroid ve arytenoid kasları üzerinde etkilenmesine sebep olan zıt gerilim yoluyla titreler. Bu kas gruplarının her biri tarafından paylaşılan gerilim oranı kaydı belirler. Aynı zamanda, gırtlak farenksi, onu boğazda sıkıca bir şekilde geçici olarak durdurulmuş halde tutan dört kas tarafından rezonansa uygun bir pozisyona hareket ettirilir: gırtlak yukarı kaldıran thyro-hyoid ve stylo-pharyngeal kasları, ve gırtlak aşağı doğru çeken sterno-thyroid ve crico-pharyngeal kasları. Denge tutulduklarında bunlar gırtlakın bir esas rezonatör olarak işlev görebilmesini sağlarlar. Gırtlak rezonansı elbette yutma kaslarının uygun gevşetilmesine de bağlıdır. Bu nedenle seslenim faaliyeti, ayrı fakat tümüyle entegre olmuş faaliyetlerden müteşekkil olarak görülebilir.

Böylece 'ses' fonksiyonun bir ürünüdür ve kendisine ait mekanik fonksiyona sahip değildir. O, gırtlak ve farenks kaslarının bir bileşkesini içeren tanzim edici bir sürecin son neticesidir, ve tanzim edici örnek

kurulduktan sonra tonu iyileştirmek için görevlendirilen araç ve teknikler kullanışsızdır. Vokal çalışmanın yapıcı bir programının ilgilenmesi gereken şey, onun aracılığıyla kas koordinasyonunun iyileştirilebileceği ve kusursuz hale getirilebileceği bir tekniğin keşfidir. Doğru bir vokal teknik nadir olduğu için, öğretim ve öğrenmedeki başarı geniş ölçüde, alışılmış (hatalı) düzenleyici sürecin değiştirilmesine yol açan bir programa bağlıdır. Problem, gerekli değişikliklerin nasıl gerçekleştirilebileceğidir.” (Reid,1975)

“Ses tellerinin üst kısmında bulunan boğaz, ağız boşluğu ve burun, çıkarılan sesin gücünü ve kalitesini arttırmaya yararlar. (Ömür, 2001)

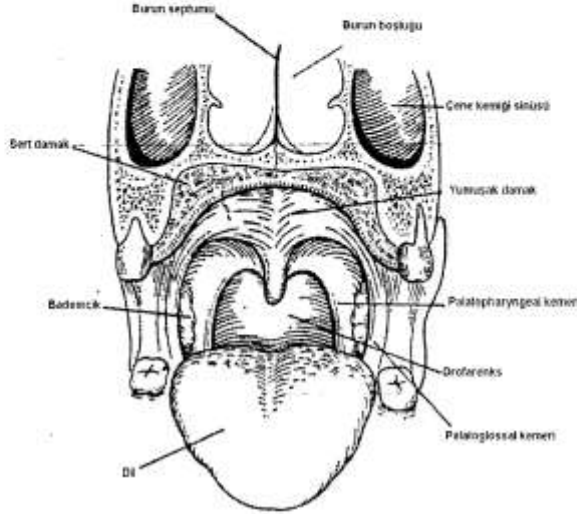
1. Dil: En oynak ses organı olan dil, sesletimde damak ile birlikte görev yapar.Çıkarılan seslere göre önden arkaya doğru şu bölümlere ayrılır:doğru, uç, ön(orta), art, kök.

“Dil, yutmanın olduğu gibi artikülasyonun da en önemli organıdır. O; yalnızca hareketlerin sınırsız çeşitlerini yapabilen değil aynı zamanda konuşma boyunca hareket ettikçe biçimde, kalınlaştırma ve inceltmede, bir araya getirmede ve kamburlaştırmada sezilebilir değişiklikler yapabilme kabiliyetine sahip kas ile tamamen kaplanmış olan, oldukça hareketli ve aktif bir üyedir. Biçimdeki değişimler asli kaslar tarafından etkilenirler. Bunlar alt ve üst, çaprazvari ve dikey uzunlamasına liflerin karışık bir ağımdan oluşmaktadır. Bu, ortasından lifli bir septum tarafından bölünür ve frenum tarafından ağızın zeminine eklenir. Zemin, alt çenenin iç kenarında ortaya çıkan myohyoid kası tarafından oluşturulur ve dil kemiğine iliştilir.

Dilin asli kasları onun pozisyonundaki değişimlerden sorumludur. Myohyoid kası yalnızca dili desteklemekle kalmaz, aynı zamanda [k], [g] ve [n] nin yutulmasında ve telaffuzunda onun yukarı kaldırılmasına yardımcı olur ve genel olarak hareketliliğe katkıda bulunur. Dilin büyük kısmını oluşturan genioglossus onu çıkıntı haline getirir ve en alt lifler dil kemiğine eklenir. Dilin yanlarını aşağıya doğru çizmekte olan hyoglossus , dil kemiğinin boynuz şeklindeki yerinden doğar ve dilin yanlarına dahil olur. Dilin hareketleri, gırtlığın dil kemiği üzerinden yaptığı hareketlerle yakından ilintilidir. Diğer asli kas olan palatoglossus, yumuşak damağa olan bağlantısıyla tanımlanmaktadır.

Dil, sesli harflerin ve diftongların karakteris, sesini üretmek için çifte rezonatör olarak faaliyet göstermekte olan ağız ve , renks boşluklarının büyüklük ve biçiminin değiştirilmesinden sorumludur. Konsonların

çoğunluğu, patlamaya ve sürtünmeye neden olacak bir tarzda dilin; dişler, diş etleri ve damak karşısındaki hareketleri tarafından yapılmaktadır. Dilin pasif rol aldığı konsonlar sadece þunlardır: [p], [b], [m], [f], [v] ve [h].

Şekil 3. Damağın ve boğaz dikmelerinin ağız görünüşü (Greene,1964)

- 2.Yumuşak-damak: Damak önden arkaya doğru:diş-seti, sert-damak, yumuşak-damak diye bölünür. Yumuşak-damak iki ayrı görev yapar: ya alçalarak geniz yolunu açar (m,n...için), veya yukarı kalkarak geniz yolunu kapatır (a,p,s..için) Böylece sesler ağız sesleri (a,p,s ..),geniz sesleri (m,n ..) diye ikiye ayrılır. İkinci görevi ise, dilin arkasıyla birlikte ya ağız yolunu kapatmak (k,g .. için) ya da genişletmektir (o,a .. için)” (Demircan,1996)
- 3.Dudaklar: Ses yolunun en dış ucunda dudaklar bulunur. Üst-dudak ve alt-dudak birlikte ses çıkardığı gibi (p,b,m .. için), yalnızca alt-dudak üst-dişlere karşı da kullanılabilir (f,v .. için). Türkçe sesleri çıkarırken dudakların durumu şöyledir. i) kapalı/p,b,m,/ ii)açık: düz ise/i,e,ı,a/, yuvarlak ise/ü,ö,u,o/ seslerini çıkarmak için.
- 4.Küçük-dil: Yumuşak-damağın en art ucu küçük-dil olup yutak art duvarına çarptırılarak, bir tür R- sesi çıkarılabilirse de, ses organı

olarak Türkçe de tekil bir işlevi yoktur.

B. Durgun Ses Organları

- 1.**Sert- Damak:** Yumuşak-damağın önünde ki sert bölüm sert-damak adını alır. Sesletimde dilin önüyle birlikte kullanılır. Dil-ucu, sert-damakla bitişerek ses yolunu kapayabilir. (kim içindeki k için), ya da sızmaya neden olacak kadar daraltabilir (ş,j için) /y/ sesi çıkarılırken dil-ucu ile damak arasındaki aralık, sızma olmayacak kadar açılır. /i,ü,e,ö/ ünlüleri içinse, bu aralık derece derece daha geniş olur.
- 2.**Diş-Seti:** Sert-damaktan önce fakat dişlerden sonra gelen set, diş-seti adını almakta, dilin doğrusu ve ucu ile birlikte kullanılmaktadır. Burada da ses yolu ya kapanır (t,d,n .. için) yada daraltılır (s,z .. için). /r/ için dil doğrusu ve ucu diş setine çarptırılır.
- 3.**Dişler:** Sesletimde yalnızca üst-dişler kullanılır; alt-dişlerin bir görevi yoktur. Üst-dişler, dil-ucu ve alt-dudakla birlikte, Türkçe de yalnızca (f,v) seslerini çıkartmak için kullanılır. Geniz (m,n) seslerinden (f,v) seslerine geçiş zor olduğundan, bu konumda m-n ayrımı ortadan kalkar. O bağlamda, bir tür m olan altdudak- üst diş geniz ünsüzü çıkartılır." (Demircan,1996)

Artikülasyon Bölgeleri

Aşağıdakiler İngilizce'de kullanılan artikülasyon organlarının pozisyonu ve yerleşimidir.

Labial (Şekil 4) : "Artikülatörler dudaklardır. (her ne kadar üst dudak, en azından biraz hareket etse de, alt dudağın aktif artikülatör, üst dudağın ise pasif artikülatör olduğunu söyleyebiliriz). İngilizce'deki çift dudak sesleri [p], [b], ve [m] seslerini içermektedir."

Şekil 4. Labial

“Labial konsonlar alt ve üst dudak tarafından oluşturulurlar. P ve b konsonlarını oluştururken, dudaklar birlikte çekildikçe nefesin akışı anbean kesilmektedir ve dudaklar aniden açıldığı için nefes, patlayıcı bir şekilde serbest bırakılmaktadır; p ses ile ifade edilmeyen, b ise seslendirilen bir konsondur. m konsonu ses ile ifade edilir ve dudakları kapayarak, bu yüzden nefes akışının geniz üzerinden dışarı verilmesine neden olarak oluşturulur. w konsonu ses ile ifade edilir ve iki dudaklı kayma (bilabial glide) olarak bulunur. u sesli harfine benzer bir pozisyon oluşturan ve sonra, çabukça arkasından gelen sesli fonem sesine hareket eden veya kayan dudaklar tarafından üretilir.” .

Şekil 5. Labio-dental

Labio-Dental (Şekil 5): “Alt dudak aktif artikülâtör, üst dudağın ise pasif artikülâtördür. İngilizce’deki labio-dental sesleri; [f] ve [v] seslerini içermektedir.”

“Labiodental konsonlar, alt dudaklar ve üst dişlerce meydana getirilirler. Alt dudak ve üst dişler bir araya getirilir ve nefes iki artikülasyon organı arasında işitilebilir biçimde zorlanır: f bir sessiz konsondur, v ise seslendirilebilir.”

Şekil 6. Dental

Dental (Şekil 6): “Dental sesler üst dişlerin pasif artikülâtör olmasını gerektirmektedir. Aktif artikülâtör dilin ucu da olabilir, dilin geniş kısmı da olabilir -bunlardan hangisinin aktif artikülâtör olacağı önemliyse fonetik

semboller kullanılabilir.”

Linguo-dental (th): “Lingua-dental konsonlar, üst ön dişlerin arka yanına dokunan dilin ucu tarafından biçimlendirilir. Nefes, bu iki artikülatör arasında sıkıştırılır; thousand kelimesinde olduğu gibi, th ses ile ifade edilmez; ve three kelimesinde olduğu gibi th sesi ses ile ifade edilir.”⁽⁷⁾

Alveolar (Şekil 7): Alveolar sesler, diş yuvasının sırtının pasif artikülatör olmasını gerektirir. Aktif artikülatör dilin geniş kısmı da olabilir, dilin ucu da (genelde) olabilir-hangisinin aktif olacağı önemliyse fonetik işaretler kullanılabilir. İngilizce'deki alveolar sesler;[t], [d], [n], [s], [z]ve [l] seslerini kapsamaktadır.”

Şekil 7. Alveolar

“Linguo-alveolar (t,d,n,l,s,z) : Linguo-alveolar konsonlar, dilin ucu ve üst dişler yada diş eti sırtı tarafından biçimlendirilirler. t ve d konsonlarının oluşturulmasında nefesin akışı bu iki artikülasyon organı arasındaki temas ile anbean kesilmektedir. Konsonlar seslendirilirken nefes ile bu organlar arasındaki temas serbest bırakıldıkça, hafifçe patlayıcı bir şekilde serbest bırakılır. t sessizdir ve d seslidir.n, sesle ifade edilir ve dilin ucunu diş eti sırtının karşısına koymak ve sesi geniz üzerinden yönlendirmek yoluyla biçimlendirilir. Sesli olan l konsonunda dil, diş eti sırtının karşısına konulur ve ses dilin yanları üzerinden çıkartılır. s ve z konsonlarını oluşturmada dilin yanları üst arka dişlerle temas halinde tutulur ve dilin ucu, doğrudan dokunmamakla birlikte, üst ön dişlerin hemen arkasında bulunur. Nefes akışı, üst ön dişlerin arka kenarına vurduğu yerde dilin üzerinden yönlendirilir, bu da ıslık sesinin bu iki konsonu tanımlayıcı şekilde ses vermesine neden olur. s sessiz, z ise sesli konsondur.”

“Post alveolar (Şekil 8): Post alveolar sesler, alveolar sırtının hemen ardındaki bölgenin pasif artikülatör olmasını gerektirir. Aktif artikülatörler dilin ucu da olabilir, dilin gövdesi de (genellikle) olabilir.- hangisinin aktif olacağı önemliyse fonetik işaretler kullanılabilir. İngilizce'deki postalveolar sesler; [ʃ]ve [ʒ] sesleridir.

Şekil 8. Post alveolar

Şekil 9. Retroflex

Retroflex (Şekil 9): Retroflex seslerde, dilin ucu yukarıya ve geriye doğru kıvrılır. Retroflex sesler apico-postalveolar olarak sınıflandırılabilir; ancak apico-postalveolar seslerin hepsinin retroflex sayılmak için yeteri kadar geriye kıvrılmasına gerek yoktur.

Palatal (Şekil 10): Aktif artikülatör dilin gövdesi, pasif artikülatör ise sert damaktır. [j] İngilizce’de palatal bir sestir.“

Şekil 10. Palatal

Linguo-palatal (sh,zh,ch,dzh,j,r) : Lingua-palatal konsonlar, dil ve sert damak arasındaki temas ile biçimlendirilirler. sh ve zh konsonlarının üretilmesinde, s konsonunun pozisyonunda olduğu gibi, dilin yanları üst arka dişlerin karşısında yerleştirilir; istisnası şudur, dil hafifçe geriye çekilir; sh ses ile ifade edilmez, zh ses ile ifade edilir. ch ve dzh konson

kombinasyonlarının seslendirilmesinde dil, t konsonu için olandan biraz daha geride olan bir noktada sert damak ile temas eder. Dil üst arka dişlerle temasa geçer ve nefesin akışı anbean kesilir. Dil serbest bırakıldıkça nefes, patlayıcı bir tarzda dışarı verilir. ch konsonu ses ile ifade edilmez, fakat dzh ses ile ifade edilir.

Belli bazı kelimelerde meydana geldiği gibi j konsonu dzh olarak telaffuz edilir, örneğin judge ve joy. Diğer kelimelerde, örneğin hallelujah, daha yumuşak ve patlayıcı olmayan kalite üstlenir...

r konsonunun artiküle edilmesinde dilin yanları üst arka dişlerle temas eder. Dilin ucu sert damağa doğru kıvrılır yada geri çekilir ve ses yayıldıkça o, izleyen sesli fonem için gerekli olan düzenlemeye yavaşça kayar. Bu düzenleme run, around ve read gibi kelimelerde ortaktır. Bununla birlikte bazı kelimelerde dil ağız içinde çok daha alçak bir pozisyon alır ve kayma ters yönde meydana gelir. Bu durumda konson, hece serbest bırakıldıkça artiküle edilmektedir. r konsonu sesle ifade edilen bir konsondur.”

Velar: (Şekil 11) “Aktif artikülatör dilin gövdesi, pasif artikülatör ise yumuşak damaktır. İngilizce’deki velar sesler; [k], [g] ve [ŋ] dir.”

“Velar konsonlar, dilin arka parçasını kemer şekline koymak ve onu hafifçe yumuşak damağın karşısında sıkılamak suretiyle biçimlendirilirler. k ve g seslerinde nefes akışı anbean kesilmektedir. Temas serbest bırakıldıkça ve dil indirildikçe nefes patlatılır. k konsonu sessiz fakat g seslidir. Ng konsonunun oluşturulmasında dilin pozisyonu k ve g dekilere benzerdir, istisna olarak yumuşak damak yada velum, hafifçe indirilir ve dil daha fazla gevşetilir. Bu da sesin geniz üzerinden yayılmasına izin vermektedir. ng konsonu ses ile ifade edilir.”

“Glottal: Bu tam olarak bir artikülasyon değildir. Gırtlaksal sesler gırtlakta üretilir. Ses telleri, gırtlaksal duraktan için, aralık olarak kapanır ve vokal bölge üzerinden gelen hava akımını keser. İngilizler uh-uh

ünleminde gırtlaksal duraklama yaparlar. [h] de ses telleri açık, ancak aralarından geçen havanın sürtünme nedeniyle gürültü çıkartmasını engelleyecek kadar da kapalıdır.”

“Glottal sesler, glottiste veya ses telleri arasındaki açıklıkta oluşturulur. Ses telleri, nefes akışını biraz kısıtlayan fakat tellerin titreşime girmesi için yeterli olmayan bir pozisyonda bir araya gelirler. h konsonu ses ile ifade edilmez ve nefesi titreşim yaptırmayan ses telleri arasında sıkıştırmak suretiyle üretilir. Bu sese çoğu kez ‘h sesiyle artiküle edilen ʔ’ diye atıfta bulunulur.”

Ses Organlarının yapısını inceledikten sonra Aksan’a göre (1980) Türkiye Türkçe’sinin Temel Ünlülerini (Tablo 1) ve Temel Ünsüzlerini (Tablo 2) bir şemada göstermek, vokal ve konsonların oluşumunu daha iyi gözlemlemek için faydalı olacaktır.

Tablo 1. Türkiye Türkçe’sinin Temel Ünlüleri

		Dilin Durumuna Göre			
		Ön Ünlüler		Art Ünlüler	
Ağız Açıklığına Göre		Kapalı (dar)	Açık (geniş)	Kapalı (dar)	Açık (geniş)
Dudakların Durumuna Göre	Düz	i	e	ı	u
	Yuvarlak	ü	ö	u	o

Tablo 2. Türkiye Türkçe’sinin Temel Ünsüzleri

		ÇIKIŞ YERLERİNE GÖRE						
		Çift dudak	Diş-dudak	Dişeti	Dişeti-damak	Damak	Yumuşak damak	Gırtlak
Kapanma Ünsüzleri	Ötümsüz	P		t		k(önde)	k(artta)	
	Ötümlü	b		d		g(önde)	g(artta)	
Kapanma-Daralma Ünsüzleri	Ötümsüz				ç			
	Ötümlü				c			
Daralma Ünsüzleri	Ötümsüz		f	s	ş			h
	Ötümlü		v	z	j	y (yarı ünlü)	ğ	
Burun Ünsüzleri	Ötümsüz							
	Ötümlü	m		n				
Yan Ünsüzler	Ötümsüz			l	l			
	Ötümlü							
Çarpmalı (Vurmali) Ünsüzler	Ötümsüz							
	Ötümlü			r				

SONUÇ

Ses Eğitiminde kullandığımız vokal ve konsonların meydana gelişini açıklamak için artikülasyon ve artikülasyon mekaniği kavramları üzerinde durulmuştur. Çevremizle iletişim kurmak için kullandığımız sesin ne evrelerden geçerek oluştuğu burada belirtilmiştir. Ses Eğitimi Tekniklerine uygun konuşmak, şarkı söylemek için vokal ve konsonların iyi artiküle edilmesi gerekliliği ortadadır. Ses Eğitimi derslerinde uygulama yapmanın yanı sıra teknik konulardan da bahsetmenin öğrenci açısından yararlı olacağı açıktır.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1980). **Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)** II. cilt. Ankara: T.D.K. Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Belgin, E. (1996). **Sesin Gelişimi-Kullanılması, Eğitimi ve Korunması**. Ankara: Yayınlanmamış Ders Notu.
- Çevik, S. (1997). **Koro Eğitimi ve Yönetim Teknikleri**. Ankara: Doruk Yayıncılık
- Demircan, Ö. (1996). **Türkçe'nin Ses Dizimi**. İstanbul: Der Yayınları.
- Egüz, S. (1980). **Toplu Ses Eğitimi I- Temel Konular**. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Garretson, R. I. (1993). **Conducting Choral Music** . New Jersey, U.S.A.: Prentice Hall, Engle Wood.
- Greene, M.C.L. (1964). **The Voice and its Disorders**. Philadelphia, U.S.A.: Second Edition Printed in Great Britain Pilman Medical Publishing Co. Ltd.
- Ömür, M. (2001). **Sesin Peşinde**. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Reid, C. L. (1975). **Voice: Psyche and Soma**. New York, U.S.A. The Joseph Patelson Music House.
- <http://www.umanitoba.ca/faculties/arts/linguistics/russel/138/sec3/poa-big.htm>.
- <http://www.communicator.com/audtal4.html>.